

ALIENAREA OMULUI MODERN

Tincuța RACHERU¹
ilincaracheru@yahoo.com

Motto: „Urile, deznădejtile, patima se succedau neîntrerupt, fără nicio zi de liniște. Nu știam ce hotătăre să iau, prea slab ca să fug, prea nenorocit să rămân”.

ABSTRACT: This article tries to analyze the alienation of modern human being. Modernity means positivity: it is described as something that must be fought relentlessly and worth the sacrifices to achieve it. This is unusual, because the very nature of modernity is generally known as „unambiguous ambiguous” with positive and negative traits, emancipatory and exploiting inseparably intertwined. It is said that the positive features have enhanced progress and better standards of life. Examples include widespread literacy, urbanization, industrialization. By contrast, negative traits were due to opposing phenomena: alienation, mining etc. In almost natural alienation this modern duality is perceived as having its origins in the very concept of rationalism of the Enlightenment project broadcast (which, in turn, as everyone knows, is supposed to be the fountain of modernity). In contrast, post-communist societies seem to disregard this nature contradictory and insist to cultivate their own modernity unambiguous „desirable”. The alienation of modern being is realized on three levels: removal of society, of religion and of past values.

KEYWORDS: alienation, emancipatory, evolution, society, values.

Sentimentele „sunt procese afective care redau atitudinea emoțională a unei personae față de realitate”² (DEX). Însă care sunt intensitățile la care aceste simțăminte pot produce în interiorul nostru, a omului modern, alienarea? Care sunt, sau ar trebui să fie acele sentimente care să declanșeze în noi dorința de înstrăinare, dusă poate până la izolare? Pot, oare, aceste trăiri să sădească înăuntrul nostru sămânța disperării și chiar a nebuniei?

¹ Profesor de Limba și literatura română la Colegiul Tehnic „Grigore Cobălcescu” Moinești, județul Bacău.

² <http://dexonline.ro/definiție/sentiment>

Trăirile se succed în om la orice pas, la orice clipire, de fiecare dată însă cu o altă intensitate, cu o altă importanță, cu o altă semnificație. Cele negative sunt cele care îl încearcă și îl solicită cu precădere pe omul modern, hrănite cu grijă din partea celui care le trăiește și pot lua o uriașă amploare, înlănțuindu-l în mrejele lor și îndepărtându-l treptat de lume, într-un univers construit în jurul acestei credințe.

Sentimentele ajung să producă, totodată, evoluția spirituală a omului, el îndepărtându-se de condiția sa inițială. La nivel individual alienarea conturează înstrăinarea de la natura ființei umane prin ignorarea trebuințelor ei esențiale. Realitatea începe să fie percepută de omul modern ca subînțeleasă, ori ea este privată de o viziune generală, care conferă întregului sens și care trebuie găsită de rațiune, rațiune care este însă anulată de sentimente.

Totul se întâmplă treptat, prin tulburarea spiritului și prin demoralizare, urmând ca, torturat de setea de depășire a angoaselor de care este cupins, omul să se afunde și mai mult în acestea, ajungând ca în final, urmărit fără încetare de ele, să se găsească în imposibilitatea de a le depăși sau de a le suporta. Sentimentul neputinței anulează rațiunea, transformând orice dorință de evadare din acest univers al patimilor în renunțare.

Deznădejtile și ura încep să se instaleze în spiritual mult prea afundat în credințele acestea atât de distructive, slăbindu-i puterile și invadându-i simțirea.

El ajunge totuși să realizeze amploarea și gravitatea situației în care singur s-a lăsat atras, însă aceste simțăminte sunt atât de puternic înrădăcinate în el încât ajunge să se considere la fel de decepționat de sine și la fel de neputincios ca și lumea care l-a dezamăgit într-atât încât l-a adus în această stare.

Înstrăinarea omului modern se realizează pe trei planuri: îndepărtarea de societate, de religie și de valorile trecutului.

Aceasta înstrăinare a omului de societate se realizează prin alienarea a două atitudini atât de specifice societății moderne: modul de obținere a lucrurilor pe care omul și le dorește și modul în care el se servește de bunurile căpătate. La baza acestei alienări par să stea banii, care au ajuns să reprezinte expresia valorilor moderne și mijlocul absolut de împlinire a tuturor dorințelor. În mijlocul unei asemenea societăți consumul ajunge să nu-și mai satisfacă necesitățile obiective ci aspirații și deziderate artificiale, simulate, consumatorul devenind tot mai pasiv și mai alienat de societate și de el însuși.

Supradimensionarea atenției acordate banilor îl determină pe om să privească munca rareori ca pe o necesitate, ea căpătând inițial sensul de datorie, iar ulterior transformându-se într-o obsesie, care treptat va răsădi în spiritul individului lenea și delăsarea.

Dar dacă în cazul alienării omului de societate, lenea este considerată o urmare a acesteia, nu același lucru îl putem spune despre aceasta în cazul alienării omului modern de religie, căci din pricina lenii omului modern ajunge să își ignore necesitatea de a avea un sistem de devoțiune și orientare. El vede în spiritualitate un element antagonic procesului tehnologiei, tinzând spre dezvoltarea unei religii universale, sinteză a conceptelor fundamentale ale tuturor marilor profeți.

Omul modern devine cel mai adesea solitar, iar „insul scos din comunitate este eretic sau stins”.³ În aceste condiții, omul devine „un ghem de întrebări, atingând limitele cunoașterii, se fixează metafizic prin formula subtilă de viață a scepticismului”⁴, așa cum Petre Țuțea explică. Scepticismul de care vorbește acesta îl însoțește pe omul modern pretutindeni, ca un permanent gust al incertitudinii și dezgustului. Există însă o forță salvatoare a omului, așa cum Petre Țuțea constată, credința, care este însă o credință în progres, și care ar trebui înlocuită cu credința în Dumnezeu: „astăzi e limpede că omul singur nu poate ajunge la Absolut, prin simpla folosire a aparatului sau științific în explorarea naturii”⁵. Dar oricând divinitatea este înlocuită cu neantul, căci omul modern caută adevărul în el, fiind consumat între discontinuitate și haos energetic.

Nevoia certitudinii divinității a făcut ca omul modern să-și depășească limitele. Unde a dus această căutare? La o permanentă pendulare între credință și căutare, fiindcă vrea să fie liber, vrea să știe și să iasă de sub dominația lui Cronos.

În era tehnologică modernă, în care nimic nu i se mai pare omului imposibil, căci a cucerit înălțimile, adâncurile, și crede el, imposibilul, acesta începe să manifeste nu doar o înstrăinare față de trecut și de valorile acestuia, ci mai degrabă un sentiment de repulsie față de tot ceea ce a fost și care, prin grandoarea lor impun admirație și respect. Nimic din ceea ce a fost nu mai pare să conteze sau a avea vreo însemnătate, deși valorile trecutului sunt cele ce au pus bază prezentului.

³ Petre Țuțea, *Reflecții religioase asupra cunoașterii*, Editura Eikon, București, 2011, p. 24

⁴ *Ibidem*, p. 27

⁵ *Ibidem*, p. 29

Nevoia omului modern de a ști, permanenta lui căutare a adevărului și a certitudinii este reliefată magistral de către Anton Holban în a sa „Ioana”, unde personajul principal Sandu este măcinat continuu de dorința lui de a afla trecutul iubitei, Ioana, alături de bărbatul în brațele căruia el singur o împinsese prin refuzul de o lua în căsătorie. Spiritul analitic exacerbat al personajului, combinat cu setea lui neconținută de cunoaștere amenință relația reluată după a celor doi tineri, relație imposibilă, dar necesară a îndrăgostiților.

Deși Sandu vede în Ioana idealul său feminin, un alter ego al său, care îi împărtășește aceleași pasiuni și preocupări, atât de rar întâlnite în opinia personajului la o femeie, el nu îi poate ierta trădarea, acțiune care o apropie în opinia lui de restul femeilor, pângărind imaginea idealului pe care el și-o construise în ea cu atâta efort. Gelozia excesivă a bărbatului va transforma relația lor într-un permanent joc de matrioska, fiecare analiză a lui cu privire la explicațiile date de Ioana în vederea disculpării nefăcând altceva decât să deschidă alte perspective și frământări.

Permanentă tortură psihică pe care Sandu și-o provoacă produce alienarea acestuia de societate și de exterior, pentru el existând doar o lume dezordonată, haotică, compusă din forțe care se confruntă, din conflicte și accidente.

Vidul interior despre care Emil Cioran vorbește în „Revelațiile durerii” îl conduce sacadat pe eroul romanului, frământat de sentimentul trădării Ioanei, spre impresia de „prizonier într-un cerc monoton și inexpressiv”⁶ care îl determină pe Sandu să se vadă neputincios a-l depăși, dar și incapabil de a continua. Această stare „pulsează” permanent în sufletul bărbatului, astfel ca frământarea „devine atât de teribilă, încât te împietrește într-un extaz paradoxal fără revelații, iar sentimentele nu tind nici spre viață, nici spre moarte, rămânând ațintite spre monotonia și indefinitul cerului.”⁷

În acest spectacol agonal, eroul asistă treptat la permanenta sa surpare interioară, la o prăbușire a sinelui iremediabilă. Deși întors în București alături de Ioana el decide să uite totul, frământările interioare perpetue ale tânărului ar putea reveni în orice clipă, relația lor ajungând mereu în același punct, al torturii psihice lente, întărind ideea lui Cioran de „prizonierat într-un cerc monoton inexpressiv.”

⁶ Emil Cioran, *Revelațiile durerii*, Editura Echinoc, Cluj-Napoca, 1990, p. 101.

⁷ Emil Cioran, *loc. cit.*

Aceași lume a hazardului o regăsim și la Friedrich Nietzsche, reprezentant al omului modern, care destramă imaginea Universului ordonat și armonios ce ar evolua spre un anumit scop, urmărind binele și realizând valorile în lume. El consideră că nu are cine să stabilească aceste scopuri, căci pentru „supraomul” pe care l-a creat, „Dumnezeu a murit!”.

Conștient că totul se bazează pe hazard, pe întâmplare, omul modern devine anxios și cu un puternic sentiment al înstrăinării. Alienat de valori, de cultură, de spiritualitate și de el însuși, el ajunge să reprezinte enclave de întrebări într-o mare de incertitudini, lumea încetează să mai reprezinte pentru el un model al ordinii morale, îndreptându-se spre o entropie maximă, spre haos, el văzându-se singur în singurătatea incomensurabilă, indiferentă a Universului din care el a apărut la întâmplare.

Bibliografie:

- [1] Cioran, Emil, *Revelațiile durerii*, Editura Echinoc, Cluj-Napoca, 1990.
- [2] Holban, Anton, *Ioana*, Editura Minerva, București, 1982.
- [3] Țutea, Petre, *Reflecții religioase asupra cunoașterii*, Editura Eikon, București, 2011.